

AY DOLANIR GÜNLER GEÇER*

Yrd. Doç. Dr. Hiclâl DEMİR**

“ÇÜNKÜ BENİM EN KUVVETLİ
BİR MÜSEKKİNİM VAR:
ÇALIŞMAK...”

Türk edebiyatı üzerine yaptığı titiz incelemeleriyle tanınan Fevziye Abdullah Tansel'in (1912-1988) Türk Petrol Vakfına bıraktığı dosyaları ve notları arasında bulunan günlükleri, *Ay Dolanır Günler Geçer* adıyla yayımlandı. Günlüklerin ortaya çıkardığı hayat kesiti sayesinde Fevziye Abdullah Tansel'in yalnız çalışma biçimi, titizliği, araştırmacı kimliği değil dönemin siyasi ve sosyal durumu ile birlikte onun hayata bakışı ve insan ilişkileri de meraklı okurun dikkatine sunulmuştur.

Eserin “Sunuş” bölümünde, Fevziye A. Tansel'in kütüphanesi tasnif edilirken eski harflerle yazılmış günlüklerin yer aldığı iki defter bulunduğu belirtilmektedir. 20 Ağustos 1967 tarihli notla başlayan birinci defter, 27 Ekim 1982'de ablasının vefatı ile sona ermiştir. Bu olaydan sonra uzun süre kendinde yazma kudreti bulamadığını belirten Tansel, o zamana kadar aldığı küçük notları genişleterek ikinci defteri yazmaya başlamıştır. Notların genişletilmesiyle oluşturulan bu geçmişe dönük yazma işi 30 Ekim 1983'e kadar sürmüştür, bu tarihten sonra olabildiğince günün gününe devam ederek 31 Aralık 1985 Salı günkü yazı ile nihayetlenmiştir. “Sunuş”ta, kitap hâline getirilirken günlüklerdeki sıranın esas alındığı, ancak kronolojik olarak farklı yerde bulunanların tarih sırasına göre yerleştirildiği ifade edilmiştir. Buna göre kitaptaki krono-

loji, tespit edilen en eski tarihli kayıt olan 4 Ağustos 1962 ile 31 Aralık 1985 arasındadır. Eserin başına Tansel'in yazdığı “Muhtasar Şecere”, sonuna ise yazarın “Vasiyetname”si eklenmiştir.

Günlüklerin ilk sayfalarında göze çarpan en önemli husus, Tansel'in hocası Fuat Köprülü'nün hastalık sürecini ayrıntılı bir şekilde anlatmasıdır. Hastane ziyaretlerini, konuşmalarını, onun sağlığıyla ilgili endişelerini ayrıntılarıyla yazar. “Allahım (...) Ona hayat aşkı ve ümit bahset ki, ayağa kalkabilsin, muzdarip, bedbin ruh hallerinden kendini kurtarabilsin!” (41) diye dua ettiği hocası Fuat Köprülü, 28 Haziran 1966'da vefat eder. Bu, Fevziye Hanım için tam bir yıkım olur. Hocasının ardından şöyle seslenir: “Ruhun şâd olsun, nur içinde yat; mânevî nurunla, mürşidsiz, rehbersiz kalan benim yolu mu da aydınlat. Sabrın timsâli hocam; Tanrı sana nasip ettiği sabırdan bana ihsân etsin ki kuvvetimi kaybetmeyeyim, istediğin gibi çalışabileyim. Sesin kulaklarımda, ‘sabret, sabret!’ Nur içinde yat, canım hocam!” (44) Bu sözlerden de anlaşıldığı gibi Tansel'in yaşamı bundan sonra yorulmak bilmez bir biçimde Türk edebiyatı ile ilgili bilimsel çalışmalarla geçecektir. *Namık Kemal'in Hususi Mektupları* (4 cilt), *Mehmed Emin Külliyyatı*, *Türk İslam Edebiyatı Metinleri*, *İyi ve Doğru Yazma Usulleri* gibi önemli kitaplarının, pek çok makale ve tebliğinin yazılma ve yayın sürecini günlüklerden takip etmek mümkündür.

* Ay Dolanır Günler Geçer - Fevziye Abdullah Tansel'in Günlükleri (Haz. Zeynep Süslü Berктаş-Asiye Yılmaz Yıldırım), Dergâh Yayınları, İstanbul 2011.

** Hitit Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, hiclaldemir@hitit.edu.tr

Günlüklerde, Fevziye A. Tansel'in sağlık, tatil ve bilimsel faaliyet gibi sebeplerle sık sık seyahat ettiği görülür. Tedavi amacıyla Bolu'daki Fizik Tedavi ve Kaplıca Kurumuna üç kez gitmiştir örneğin. Buradaki hastane günleri, günlüklerde geniş yer tutar. Orada kalan diğer hastalardan, onlarla yaptığı sohbetlerden, çevre köylere yaptığı gezintilerden ayrıntılarıyla söz eder. Gittiği köylerde tanıştığı ailelerle ve onların çocuklarıyla vakit geçirmekten keyif alır. Çevreyi çok iyi bilen bu çocukları gezintiler yapar. Bu gezintiler esnasında gördüğü Kasım Dede Türbesi'nin hikâyesini öğrenmek istemesi, onun etrafıyla ne kadar ilgili olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. İlk gidişinde tanıştığı ve "arkadaşım" dediği köy çocukları ve onların aileleriyle diğer gidişlerinde de görüşmüş, çocuklara kitaplar hediye etmiştir. Ankara'ya dönerken çocukların "gelecek sene gelecek misiniz? Sizi yine gelecek sene görürüz belki, yaylaya yine beraber gideriz" (118) sözleri, aradaki sevgi bağının ne kadar kuvvetli olduğunu göstermektedir.

Fevziye A. Tansel'in ablasının bulunduğu Büyükkada'ya gidiş gelişleri de günlüklerde epey yer tutmaktadır. Ablasıyla vakit geçirerek kısa tatiller yaptığı Büyükkada'nın onun hayatında önemli bir yeri vardır. İki ablasını yitiren Tansel, ablası Şaziye Erinç'e çok düşkündür ve onu da kaybedeceği endişesini sık sık duymaktadır. 1 Ekim 1982 tarihini taşıyan günlükte, Ada'daki evlerinden, ablasından ayrılıp Ankara'ya dönmek için yola çıkarırken ettiği dua, bu endişeyi yansıtmaktadır:

Ablamın tekrar tekrar elini, yanaklarımı öptüm. Çabuk gel Ankara'ya diye yalvardım. Geçen seneki gibi sonbaharda değil, Aralık sonunda gelip baharda dönerim dedi; böylece ayrıl-

dık. O evimize doğru dönüp giderken ben aksi istikamete, iskeleye yollandım. Dönüp arkama baktım; gözden kayboluncaya kadar durup baktım. O hiç geriye dönmeden yürüyüp gitti. Allahım, ablama uzun ömür ver diye duâ ediyordum içimden. (185)

Maalesef bu, ablasını son görüşü olur.

Tansel, Türkoloji Kongrelerine katılmak amacıyla da İstanbul'a gitmiştir. Eylül ayının sonlarında yapılan bu kongrelere düzenli olarak katılmış ve her defasında geniş araştırmaya dayalı, yeni konular içeren tebliğler sunmuştur. İstanbul dışında Anadolu'da düzenlenen bilimsel etkinliklere de davet edilen Tansel, fırsat buldukça bunlara katılmıştır. Örneğin 11 Mayıs 1984 Cuma günü IV. Âşık Seyrânî Seminer ve Şenliklerine katılmak için Develi ilçesine gider ve "Everekli Seyrânî Hakkında Neşredilenler Üzerinden Çalışılması Gerekli Mevzu ve Meseleler" başlıklı tebliğini sunar. Yine, 14. Karacaoğlan Kültür ve Sanat Festivali bünyesindeki Türk Halk Şiiri Semineri için "Âşık Tarzı Tesirleri" konulu tebliğini sunmak için Mut'a gitmiştir. Bilimsel etkinlikler için gittiği yerlerden onu en çok etkileyen -şüphesiz- Elazığ olmuştur. Fırat Üniversitesinin düzenlediği sempozyuma "Memleketimizde Gençler İçin İlk Dernekler-Gazete ve Dergiler (1913-1920)" başlıklı tebliği ile katılan Tansel, sempozyumdan sonra hemen İstanbul'a dönmemiş, annesinin ve babasının mezarını bulmak istemiştir. Elazığ kadısı olan ve bir müddet vali vekilliği de yapan babası 22.III.1921'de (4 Recep 1339) vefat etmiş, 16 Ekim 1918'de (1337, Muharrem 10) vefat eden annesinin yanına gömülmüştür. Kendisine eşlik eden kişilerle önce Elazığ'da oturdukları yere giden Tansel, evlerini göremese

de bahçe duvarlarını, ağaçları görür ve oradaki çocukluk günlerini anımsar. Daha sonra şehitliğe giderler. Aradan 65 yıl geçmesine rağmen annesinin ve babasının mezarını şeklen hatırlayan Tansel, mezarlıktaki en eski mezar 1924 tarihli olduğundan onların mezarlarını bulamaz. Anne ve babasının mezarlarının bulunduğu yerde beton dökülmüş geniş bir saha vardır. Bu güne dair duygularını günlüğüne şöyle aktarır: “Elaziz’e, babamın, annemin mezarlarını bulacağım ümidiyle gelmişim; harap halde bulursam yaptırılmasını birine havale etmeyi tasarlamıştım... Onlar için hiçbir şey yapamadım. Benimle beraber, Hilmi, Celaleddin ve Selahaddin Beyler, o bütün sahaya bakarak Fatıha okuduk; oradan, o beton sahaya gözlerim yaşara yaşara bakarak ayrıldım” (390).

Fevziye A. Tansel, eski adı Ankara Erkek Lisesi olan Ankara Atatürk Lisesinde 27 yıl Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği yapmıştır. Çok sevilen bir hoca olan Tansel, “Atatürk Lisesini Bitirenler Derneği”nin düzenlediği buluşma günlerine mutlaka davet edilmiş, o da eski öğrencilerini görmek için bu davetlere katılmıştır. 16 Aralık 1982’deki toplantıda, öğrencileri tarafından kendisine bir plaket takdim edilmesi üzerine o güne dair duygularını şöyle ifade eder: “Kadirbilir talebelerim bana, şükran duygularımı ifade eden bir plaket verdiler. Çok sevdiğim pek çok eski talebelerimi görmek, yüreğimi saran karartıyı epey giderdi... Verdikleri plaket, benim mücadelelerle geçen meslek hayatımın mükâfatı...” (314)

Günlüklerden, Fevziye A. Tansel’i meşgul eden konulardan birinin de kütüphanesini bırakabileceği güvenilir bir kurum bulmak olduğu anlaşılıyor. Tansel’in bu endişesini bilen arkadaşı Şevket Rado, ona bir mektup

yazarak Sabancı Vakfının bu konuda kendisine yardımcı olabileceğini bildirir. Çeşitli seçenekler değerlendirildikten sonra Fevziye Hanım’ın istediği gibi Ankara’da bir ihtisas kütüphanesi oluşturulması fikrinde karar kılınır. Ancak birtakım nedenlerle bu fikir hayata geçmez. Bunun üzerine Fevziye A. Tansel, Uğur Derman ile görüşür ve kütüphanesini onun genel sekreter olduğu Türk Petrol Vakfına bırakır. “Tarihimiz boyunca, birçok hususî kütüphanelerin nasıl mahvedildiği, yokluğa karışıp gittiği bilinip görülmektedir. Öteden beri kütüphanemin de aynı akıbete uğrayacağı endişesindedim” (413) diyerek kitapları, dosyaları ve notları için kaygılanan Tansel, vasiyetname işi istediği şekilde sonuçlanınca bir miktar rahatlar ama bu durum aynı zamanda ‘ölüm’ fikriyle yüzleşmesine sebep olmuştur: “Bu vasiyetname işiyle uğraşmam beni bir bakıma rahatlatıyor, bir bakıma üzüyor. Ölümden korkmak gibi ahmakça duygulara kapılmış değilim; kütüphanemi yaşatmaya çalışmak, kendimi ölmüş farz etmek ölümünden sonraki şeyleri düşünmek... Tatlı ve acı duygular...” (327)

Günlüklerin satır aralarında Tansel’in hem çalışma disiplinini hem de kişiliğinin gizli kalmış yönlerini görmek mümkündür. Milli Kütüphane, Meclis Kütüphanesi ve Türk Tarih Kurumu Kütüphanesinde titiz araştırmalar yapması ve yazılarını bu uzun araştırma sürecinin sonunda, yine çok zaman harcayarak yazması onun akademik kimliğini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Büyük emek harcadığı bu yazıların doğru yayımlanmasını da çok önemser ve matbaa provaları üzerinde defalarca tashih yapar. Kendini adadığı bu çalışmaların karşılığında beklediği hiçbir şey yoktur, son derece mütevazı bir hayat

sürer. Bir televizyon programı için röportaj yapmak istediklerinde, bunun çok vaktini alacağını söyleyerek teklifi reddeder. Röportajı istememesinin diğer nedenini de günlüğünde şöyle belirtmiştir: “Bu röportajdan yana olmadığının bir sebebi de gösterişten daima, ömür boyu kaçınmış olmam; hiçbir ankete, hiçbir mülakata cevap verip razı olmadım...” (369) O, hayat felsefesini özetleyen cümleyi, doktorunun verdiği ilaçlardan söz ederken söylemiştir. Bu ilaçlar arasında yer alan sakinleştiriciyi “pek nadir, lüzum hissederse” kullanacağını belirtir ve nedenini şöyle açıklar: “Çünkü benim en kuvvetli bir müsekkinim var: Çalışmak...” (344)

Günlüklerde Fevziye A. Tansel’in görüştüğü pek çok akademisyenin ismi geçer. Bunlardan Prof.Dr. Harun Tolasa ve Prof.Dr. Erol Güngör, Fevziye Hanım’ın takdir ettiği ve genç yaşta ölümlerine çok üzüldüğü iki bilim insanıdır. Ankara Lisesinden öğrencileri Turgut Özakman ve Kadri Şarman yine beğeniyle andığı isimlerdendir. Günlüklerde çok sık geçen özel adlar için kitabın sonuna bir “Dizin” eklenmesi son derece isabetli olmuştur. Çünkü Tansel, tanıştığı, sohbet ettiği herkesin adını, soyadını, mesleğini, öğrenciyse okuduğu okulu, hatta adresini günlüklerine kaydetmiştir.

Kitabın başında, günlüklerin nasıl yayın aşamasına geldiğine dair Dergâh Yayınları tarafından kısa bir “Sunuş” yazısı yer alsa da burada verilen bilgiler, meraklı okurun kimi sorularını yanıtlamada yetersiz kalmaktadır. Günlükleri yayına hazırlayan Zeynep Süslü Berktaş ve Asiye Yılmaz Yıldırım’ın esere dair izlenimlerini ve karşılaştıkları güçlükleri ilk ağızdan anlattıkları bir “Ön Söz” ihtiyacı hissedilmektedir.

Türk edebiyatına çok kıymet-

li eserler kazandıran Fevziye A. Tansel’in 1962-1985 yılları arasındaki yaşamını en ince ayrıntılarıyla kaleme aldığı günlükler, onu daha yakından tanımamızı sağlamıştır. Türk edebiyatını bir bütün olarak gören, onu bölümlere ayırmadan hem Yeni Türk edebiyatı, hem Halk edebiyatı hem de Divan edebiyatı alanında önemli yayınlar yapan Tansel, Türk dili konusundaki hassasiyetini de yaptığı çalışmalarla ortaya koymuştur. Namık Kemal, Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Mehmet Akif gibi Türk edebiyatının ve Türk fikir hayatının çok önemli isimleri üzerine çalışarak hocası Fuat Köprülü’nün açtığı yolda Türk edebiyatının geleceğine yön vermiştir.

Fevziye Abdullah Tansel’in günlüklerinden oluşan *Ay Dolanır Günler Geçer* adlı eseri, devrin siyasi, kültürel ve akademik hayatını takip etmek ve bir akademisyenin yaşamının arka planını öğrenmek için okumak gerekir. Ama daha da önemlisi bu eser, kendini “ömür boyu okuyup yazmakla yalnızlığını unutabilen, böyle bir çalışma için sükûnete hatta yalnızlığa muhtaç biri” (221) olarak tanımlayan bir bilim insanının üniversite dışında da bilimsel çalışmalarını son derece titiz ve üretken bir şekilde sürdürebildiğini görmek için okunmalıdır.

Dergâh Yayınları ve eseri yayına hazırlayan Zeynep Süslü Berktaş ve Asiye Yılmaz Yıldırım, kültür dünyamıza çok kıymetli bir eser kazandırmışlardır. Günlükler, Fevziye Abdullah Tansel’i tanımak ve akademik hayatta sağlam adımlarla yürümek isteyenlere rehber olacaktır.